10. SINIF TARİH DERSİ

2. DÖNEM 2. ORTAK YAZILI SENARYOLARINA YÖNELİK SORU ÖRNEKLERİ

Senaryolar, okul genelinde yapılacak ortak sınavlara yönelik oluşturulabilecek farklı yazılı örneklerini ifade eder. Genel Müdürlüğümüzce eğitim kurumu sınıf/alan zümrelerine örnek oluşturması açısından konu soru dağılım tablosunda verilen örnek senaryolarda yer alan kazanımlardan bazılarına yönelik soru örnekleri hazırlanmıştır.

Okul genelinde uygulanacak ortak sınavlar, eğitim kurumu sınıf/alan zümreleri tarafından ilan edilen konu soru dağılım tabloları göz önünde bulundurularak açık uçlu veya açık uçlu ve kısa cevaplı sorulardan oluşacak şekilde yapılacaktır. Çoktan seçmeli, eşleştirme, doğru/yanlış gibi diğer soru türleri kesinlikle kullanılmayacaktır.

2. dönem konu soru dağılım tablolarına ulaşmak için karekodu okutunuz.

Soru çözümlerine ulaşmak için karekodu okutunuz.

Not: Soru örneklerinin kazanımları, öğretmenlerimizin kazanım ve soruları eşleştirmesi için verilmiş; bilgilendirme amaçlıdır. Yapılacak olan yazılı sınavlarda bu kazanım ifadelerine sınav kâğıtlarında yer verilmeyecektir.

Kazanım: ***10.5.6. Uyguladığı uzun vadeli stratejinin Osmanlı Devleti'nin dünya gücü haline gelmesindeki rolünü analiz eder.***

1. Osmanlı Devleti, İstanbul'un Fethi'nden sonra Ortodoks Kilisesinin koruyuculuğunu üstlenmiştir. Fatih Sultan Mehmet, Gennadius lakabı ile patrik olan Georgios Scholarius'u Ortodoksların lideri olarak seçmiştir. Patrik, saraya davet edilerek ağırlanmış ve ona bir berat verilmiştir. Fatih Sultan Mehmet'in başlattığı Ortodoks din adamlarına berat verme geleneği, yeni seçilen bütün piskoposlara da yerel yöneticilerin berat vermesi ile devam etmiştir. Verilen bu beratlara göre; hiçbir Ortodoks zorla Müslüman yapılmayacak, vergi vermek koşuluyla kilisenin yönetimine müdahale olmayacak, kilise malları kendisi tarafından yönetilecek, kilise kendi amacı için vergi koyabilecek, Ortodoksların evlenme ve boşanma işlemleri patrikhane tarafından sürdürülecek, aile ve miras işleri kilisenin yetkisi altında olacaktı.

Osmanlı Devleti'nin izlemiş olduğu bu politikanın etkileri neler olmuştur? Açıklayınız.

Kazanım: 10.5.7. Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz eder.

2. 1526 Mohaç Zaferi sonrası Macaristan topraklarının büyük bölümü Osmanlı idaresine geçmiştir. Macaristan'ın Osmanlı Devleti'nin eline geçmesi, Habsburg hanedanı idaresi altında olan Avusturya ile Osmanlı Devleti'ni karşı karşıya getirmiştir. Avusturya Arşidükü Ferdinand, Kutsal Roma Germen İmparatoru Şarlken'in kışkırtması ile Macar Krallığı'nı Kanuni Sultan Süleyman'dan defalarca istemiştir. Kanuni Sultan Süleyman hem Avusturya'nın hem de Şarlken'in kışkırtıcı faaliyetlerine son vermek için sefere çıkmış ancak ne Avusturya Arşidükü Ferdinand ne de Şarlken Kanuni Sultan Süleyman'ın karşısına çıkmıştır.

Kanuni Sultan Süleyman'ın Avrupa üzerine düzenlediği seferlerde karşısına rakip hükümdarların çıkmamasını askerî ve siyasi açıdan yorumlayınız.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

KONU SORU DAĞILIM TABLOLARI

Konu soru dağılım tablosu, öğretim programında yer alan konu ve kazanımlarla ortak sınavlardaki soru dağılımlarının gösterildiği tabloyu ifade eder. Konu soru dağılım tabloları, sınavların kapsam geçerliğinin artırılması ve öğrencilerin sınavlara daha bilinçli hazırlanması için her sınavda hangi konu/kazanımdan kaç soru sorulacağının önceden öğrencilere bildirildiği tablolardır. Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme ve Değerlendirme Yönetmeliği'ne göre konu soru dağılım tabloları öğretim yılı başında her sınav için il sınıf/alan zümreleri ve Ölçme ve Değerlendirme Merkezi Müdürlüğü ile birlikte oluşturulacak, ardından öğrencilerle paylaşılacaktır. Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak il sınıf/alan zümrelerine yardımcı olmak üzere örnek konu soru dağılım tabloları hazırlanmıştır. Bu tablolardaki örnek senaryolarda yer alan sorulardan bazıları tek, bazıları ise birden çok kazanıma erişme durumunu yoklamaktadır.

NOT: Konu soru dağılım tabloları öğretim programında yer alan tüm kazanımlar dikkate alınarak hazırlanmış ancak tabloda sadece soru sorulması planlanan kazanımlara yer verilmiştir.

Tarih Dersi Öğretim Programı'na ve Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme ve Değerlendirme Yönetmeliği'ne aşağıdaki karekodları okutarak ulaşabilirsiniz.

Tarih Dersi
Öğretim Programı

Millî Eğitim Bakanlığı
Ölçme ve Değerlendirme
Yönetmeliği

10. SINIF 2. DÖNEM 2. ORTAK YAZILI KONU SORU DAĞILIM TABLOSU VE ÖRNEK SENARYOLAR

Senaryolar, okul genelinde yapılacak ortak sınavlara yönelik oluşturulabilecek farklı yazılı örneklerini ifade eder. Genel Müdürlüğümüzce il sınıf/alan zümrelerine örnek oluşturması açısından konu soru dağılım tablosunda verilen örnek senaryolara uygun yazılı kâğıdı örnekleri hazırlanmıştır. Örnek senaryolardaki soruların sayı ve kurgularındaki fark, sorularda ölçülen bilişsel düzeylere göre şekillendirilmiştir.

Bilişsel düzey, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin bilişsel alanda ulaşacağı hedef davranışların basitten karmaşığa olacak şekilde sıralanmasıyla tanımlanan düzeylerdir.

Basit bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik sorular; ders içeriğinde öğretilen içeriğin benzer şekilde tanımlanmasını, gösterilmesini, bulunmasını, örneklendirilmesini, listelenmesini, basit bir şekilde yorumlanmasını vb. içerir.

Karmaşık bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik sorular; öğretilen içeriğin yeni durumlar veya günlük yaşam durumları çerçevesinde kullanılmasını, ilişkilendirilmesini, çözümlenmesini, karşılaştırılmasını, çıkarım yapılmasını, değerlendirilmesini, yeni bakış açılarının sunulmasını vb. içerir.

Okul genelinde uygulanacak ortak sınavlar, il sınıf/alan zümreleri tarafından ilan edilen konu soru dağılım tabloları göz önünde bulundurularak açık uçlu veya açık uçlu ve kısa cevaplı sorulardan oluşacak şekilde yapılacaktır. Çoktan seçmeli, eşleştirme, doğru/yanlış gibi diğer soru türleri kesinlikle kullanılmayacaktır.

Konu soru dağılım tablolarında soru dağılımları verilen örnek senaryoların her biri, örnek yazılı kâğıdı olacak şekilde verilmiştir.

Soru çözümlerine ulaşmak
için karekodu okutunuz.

Not: Örnek senaryolardaki kazanımlar, öğretmenlerimizin kazanım ve soruları eşleştirmesi için verilmiş; bilgilendirme amaçlıdır. Yapılacak olan yazılı sınavlarda bu kazanım ifadelerine sınav kâğıtlarında yer verilmeyecektir.

10. SINIF TARİH DERSİ
2. DÖNEM 2. ORTAK YAZILI KONU SORU DAĞILIM TABLOSU

SENARYO 1

Ünite	Kazanımlar	Soru Sayısı
DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER	10.3.2. Tımar sisteminin özelliklerini siyasi, sosyal ve ekonomik açılardan değerlendirir.	1
DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)	10.5.6. Uyguladığı uzun vadeli stratejinin Osmanlı Devleti'nin dünya gücü haline gelmesindeki rolünü analiz eder. 10.5.7. Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz eder.	3
SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI	10.6.1. Topkapı Sarayı'nın devlet idaresinin yanı sıra devlet adamı yetiştirilmesinde ve şehir kültürünün gelişmesindeki rollerini analiz eder.	1
	10.6.2. Osmanlı Devleti'nde merkezî otoriteyi güçlendirmeye yönelik düzenlemeleri analiz eder.	1

Örnek Senaryo 1	
Soru Sayısı	**Ölçülen Bilişsel Düzey**
4 soru	*Basit bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik sorular* *1, 2, 4 ve 5. sorular*
2 soru	*Karmaşık bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik sorular* *3 ve 6. sorular*

Adı ve Soyadı: Sınıfı: Numarası:

SENARYO 1

Kazanım: 10.3.2. Tımar sisteminin özelliklerini siyasi, sosyal ve ekonomik açılardan değerlendirir.

1. Tımar sisteminin ana unsurları tımarlı sipahi, köylü ve topraktır. Osmanlı askerî teşkilâtında kendilerine toprak tahsis edilen askerî sınıfa sipahi adı verilmekteydi. Sipahiye verilen tımar hem toprağı hem de üzerindeki köylüleri kapsardı. Bu bakımdan devlet, tımarlı sipahiye başka yetkiler vererek onu taşradaki düzenden de sorumlu tutmuştu. Tımarlı sipahiler, kendilerine tahsis edilen toprağın mülkiyetine sahip olmadıkları gibi tımarı dâhilindeki köylülerin efendisi de değillerdi. Diğer yandan sipahi, kanunsuzluk eden birini tutuklama yetkisine sahipti. Sipahi, tımarının olduğu beldede ikâmet ederdi. Sefer zamanında ise toprak geliriyle beslediği askerlerle orduya katılarak askerî görevlerini yerine getirirdi. Sipahi, kanunnamelerle belirlenen vergilerin haricinde herhangi bir vergi alamazdı. Kurallara aykırı davranan sipahi tımarını kaybederdi.

Bu bilgilerden hareketle tımar sisteminin taşrada yaşayan köylüye sağladığı yararları yazınız.

SENARYO 1

Kazanım: 10.5.6. Uyguladığı uzun vadeli stratejinin Osmanlı Devleti'nin dünya gücü haline gelmesindeki rolünü analiz eder.

10.5.7. Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz eder.

Osmanlı-İspanya İlişkileri

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti özellikle İspanya ile Akdeniz'de yoğun bir mücadele yaşadı. Bu dönemde Habsburg Hanedanlığı'nca idare edilen Katolik İspanya, kendini Avrupa'nın ve Hristiyanlığın koruyucusu olarak görüyordu. Bu yüzden iki devlet Akdeniz ve Kuzey Afrika'da hâkimiyet kurma amacıyla sık sık karşı karşıya geldi. Diğer yandan Kanuni Dönemi'nde kaptanıderyalığa getirilen Barbaros Hayrettin Paşa'nın güçlü bir donanma kurarak deniz ticaretini kontrol altına almak için Akdeniz'de önemli yerleri ele geçirmesi İspanyolların çıkarlarına zarar verdi. Bu yüzden İspanyollar, Andrea Doria (Andre Dorya) komutasında oluşturulan Haçlı donanmasına destek verdi. Osmanlı donanması ile Haçlı donanması arasında yapılan Preveze Deniz Savaşı (28 Eylül 1538), Osmanlı Devleti'nin zaferi ile sonuçlandı. Türk denizcilik tarihinin bu en büyük zaferi sonrasında Osmanlı Devleti büyük ölçüde Akdeniz'de hâkimiyet kurdu.

Preveze Deniz Savaşı'ndan sonra Akdeniz'deki Osmanlı-İspanya rekabeti devam etti. Osmanlıların Akdeniz'deki ve Kuzey Afrika'daki egemenliğini zedelemek isteyen İspanyollar bir kez daha harekete geçti. Bu durum karşısında Turgut Reis, İspanyolların denetimindeki Cerbe Adası'nı kuşattı. Ancak Andrea Doria komutasındaki Haçlı donanmasının adaya gelmesi üzerine zor durumda kaldı. İstanbul'dan gönderilen Piyale Paşa komutasındaki donanmayla birleşen Turgut Reis, Cerbe Deniz Savaşı'nda Haçlıları bozguna uğratarak adayı aldı (1560). Böylece Batı Akdeniz ve Kuzey Afrika'daki Türk hâkimiyeti daha da güçlendi.

Osmanlı Devleti tarafından Kıbrıs'ın fethedilmesi ile Akdeniz'de çıkarları iyice zedelenen Avrupa devletleri, Papa'nın önderliğinde İspanya, Portekiz ve Venedik'in katılımıyla yeni bir Haçlı donanması oluşturdu. Kıbrıs dönüşü İnebahtı mevkisinde yapılan savaşta Haçlılar üç yüz parçalık Osmanlı donanmasını yaktılar (1571). İnebahtı Deniz Savaşı'ndan sonra Tunus, İspanyolların eline geçti. Ancak Kaptanıderya Kılıç Ali Paşa komutasındaki bir Türk donanması, Tunus'u yeniden fethederek Osmanlı topraklarına kattı (1574). Osmanlı Devleti ile İspanya arasında yaşanan mücadele sonucunda İspanya iyice yıprandı ve böylece Akdeniz'deki hâkimiyeti büyük ölçüde sona erdi.

2 ve 3. soruları "Osmanlı-İspanya İlişkileri" **metninden yararlanarak yanıtlayınız.**

2. **Osmanlı Devleti ile İspanya'nın Akdeniz üzerinde mücadeleye girişmesinde neler etkili olmuştur? Açıklayınız.**

SENARYO 1

3. **Preveze Deniz Savaşı'nı ve Osmanlı Devleti tarafından Kıbrıs Adası'nın fethedilmesini Osmanlı-İspanya rekabeti açısından değerlendiriniz.**

***Kazanım:** 10.5.6. Uyguladığı uzun vadeli stratejinin Osmanlı Devleti'nin dünya gücü haline gelmesindeki rolünü analiz eder.*

10.5.7. Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz eder.

4. **Osmanlı-Venedik İlişkileri**

Ticari ilişkiler seviyesinde başlayan Osmanlı-Venedik ilişkileri, zamanla yerini siyasi anlaşmazlıklara bıraktı. Fatih'in Balkanlarda egemenlik kurması ve Ege Denizi'ndeki adaları ele geçirmeye başlaması siyasi anlaşmazlıkların temel sebebi oldu. Bu yüzden iki ülke arasında 1463-1479 yıllarında savaşlar yapıldı. Osmanlı Devleti bu savaşlarda Ege'de birçok adayı ele geçirdi. Savaşlar sonrasında iki ülke arasında barış yapıldı. Osmanlı Devleti, savaşları kazanmasına rağmen Venediklilere birtakım ayrıcalıklar tanıdı. Venedikli tüccarlara Osmanlı limanlarına serbestçe giriş hakkı verdi. Ayrıca "balyos" unvanı verilen Venedik elçisinin İstanbul'da bulunmasına müsaade etti. Fatih, bu strateji ile hem bölge ticaretini canlı tutmayı hem de Venediklileri kendi yanına alarak Avrupa Hristiyan birliğini bozmayı amaçladı.

II. Selim Dönemi'nde Osmanlı Devleti Akdeniz'e nüfuz etme çalışmalarını devam ettirdi. Bu dönemde Kıbrıs Adası'ndaki Venedikliler, Doğu Akdeniz'de Osmanlı güvenliğini tehdit eder hâle geldiler. Bu yüzden Sokullu, Lala Mustafa Paşa komutasındaki bir donanmayı Kıbrıs'ın fethi için görevlendirdi. Kıbrıs bir yıllık kuşatma sonunda fethedildi (1571). Böylece Doğu Akdeniz'in denetimi sağlandı. Diğer taraftan Osmanlı Devleti Akdeniz'deki ticari faaliyetlerin canlı kalmasına önem verdi.

Bu metinde sözü edilen Osmanlı-Venedik ilişkilerinin Akdeniz ticareti üzerindeki etkilerini açıklayınız.

SENARYO 1

Kazanım: 10.6.1. Topkapı Sarayı'nın devlet idaresinin yanı sıra devlet adamı yetiştirilmesinde ve şehir kültürünün gelişmesindeki rollerini analiz eder.

5. Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde inşa edilen Topkapı Sarayı, kısa sürede Osmanlı Devleti'nin en önemli mekânı hâline geldi. Öyle ki padişahın tahta çıkışında yapılan cülus törenleri, bayramlaşma törenleri burada yapıldı. Devletin en önemli kurumları (Divanıhümayun gibi) burada toplandı. Çeşitli ülkelerden gelen elçiler burada kabul edildi. Yine reayanın çoğu, sorunlarını çözmek için Topkapı Sarayı'na geldi. Bu yüzden de Topkapı Sarayı etrafında birçok cami, han, çarşı, medrese, tercüme büroları, park, bahçe gibi tesisler inşa edilerek şehir kültürü bu bölgede hızla gelişti.

Topkapı Sarayı'nın üç ana bölümünden biri olan enderun (iç saray) saray görevlileri ve devlet idarecilerinin yetiştirildiği yerdi. Enderun'da verilen eğitim, başta iyilik ve doğruluk ilkelerine dayanırdı. Bunun dışında öğrenciler dinî, ilmî ve siyasi eğitim yanında saray protokollerini öğrenir, daha sonra devlet kademelerinde görev alırlardı. Dolayısıyla Enderun, devletin idari elemanlarının yetiştirildiği bir okul niteliğindeydi. Enderun mektebinden yetişenler başta padişahın hizmetkârı olmak üzere devletin birçok kademesinde görev yaparlardı. Bunlar arasında veziriazamlığa kadar yükselenler olurdu.

Bu bilgilerden hareketle Topkapı Sarayı Osmanlı Devlet yönetiminde nasıl bir rol oynamıştır? Açıklayınız.

SENARYO 1

Kazanım: 10.6.2. Osmanlı Devleti'nde merkezî otoriteyi güçlendirmeye yönelik düzenlemeleri analiz eder.

Türklerde belirgin bir veraset sisteminin olmamasına, Fatih Kanunnamesi ile padişaha kendi öz kardeşini devletin bekası için katletme izninin verilmesine, müsadere sistemine ve şehzadelerin yetiştirilme usulüne kısaca değinilerek bunların Osmanlı devlet yönetimine etkisi vurgulanır.

6. Müsadere Sistemi

Osmanlı Devleti'nde müsadare sistemine son şeklini Fatih Sultan Mehmet vermiştir. Eski bir Türk geleneği olan müsadere, el koymak anlamında kullanılıyordu. Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde ise devlet malını zimmetine geçirenlere ve isyancılara yönelik bir uygulama idi. Fatih Dönemi'nden itibaren müsadere sisteminin kapsamı genişletildi. Yüksek derecede görev yapanların ölümleri hâlinde mallarına el konularak bunların hazineye intikal ettirilmesi sağlandı. Osmanlı tarihinde ilk kez 1453 yılında Veziriazam Çandarlı Halil'in malları müsadere edildi. Bu şekilde kişisel mal, mülk ve servetin veraset yoluyla belirli bir ailenin elinde toplanmasına imkân tanınmadı.

Buna göre Fatih Sultan Mehmet'in müsadere sistemini uygulamasındaki amaçlar neler olabilir? Açıklayınız.

10. SINIF TARİH DERSİ
2. DÖNEM 2. ORTAK YAZILI KONU SORU DAĞILIM TABLOSU

SENARYO 2

Ünite	Kazanımlar	Soru Sayısı
BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ	10.4.2. Osmanlı devlet idaresinin ilmiye, kalemiye ve seyfiye sınıflarının birlikteliğine dayalı yapısını analiz eder.	1
DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)	10.5.6. Uyguladığı uzun vadeli stratejinin Osmanlı Devleti'nin dünya gücü haline gelmesindeki rolünü analiz eder. 10.5.7. Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz eder.	3
SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI	10.6.2. Osmanlı Devleti'nde merkezî otoriteyi güçlendirmeye yönelik düzenlemeleri analiz eder.	1

Örnek Senaryo 2	
Soru Sayısı	**Ölçülen Bilişsel Düzey**
1 soru	*Basit bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik sorular* *4. soru*
4 soru	*Karmaşık bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik sorular* *1, 2, 3 ve 5. sorular*

Adı ve Soyadı: Sınıfı: Numarası:

SENARYO 2

Kazanım: 10.4.2. Osmanlı devlet idaresinin ilmiye, kalemiye ve seyfiye sınıflarının birlikteliğine dayalı yapısını analiz eder.

Osmanlı toplum düzenindeki askerî (vergi vermeyen) - reaya (vergi ödeyen) ayrımına değinilerek ilmiye, kalemiye ve seyfiye sınıfları ana hatlarıyla açıklanır.

1. Osmanlı Devleti'nde toplum iki ana grup altında ele alınabilir. Bunlardan birincisi "askerî sınıf" adı altında toplanan ve görevlerinden dolayı vergilerden muaf olan kısımdır. Askerî sınıfa tımardan, hazineden veya vakıflardan hizmetleri karşılığında gelir ayrılırdı. Osmanlı Devleti'nde askerîler; padişahın kendilerine idari, askerî, adli ve dinî yetki tanıdığı devlet görevlilerinden oluşurdu. "Reaya" ise şehirliler, köylüler ve konargöçerlerden oluşan; el zanaatı, ticaret, tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan vergi mükellefi gruptu. Reaya, şeri hukuk esasına göre Müslim ve gayrimüslimlerden oluşurdu. Müslüman reaya, "raiyyet rüsumu" denilen "çift", "bennâk" ve "resm-i mücerred" vergilerini öderken gayrimüslim reaya ise "cizye", "haraç" ve "ispençe" denilen vergileri öderdi. Bu vergilerin dışında reaya, olağanüstü bir durum karşısında devletin yüklediği "avarız" vergisini de ödemekle mükellefti.

Bu bilgilerden hareketle askerî sınıf (yönetenler) ile reayayı (yönetilenler) karşılaştırınız.

SENARYO 2

Kazanım: 10.5.6. Uyguladığı uzun vadeli stratejinin Osmanlı Devleti'nin dünya gücü haline gelmesindeki rolünü analiz eder.

10.5.7. Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz eder.

Hint Deniz Seferleri

Osmanlı Devleti, XVI. yüzyılda stratejik ve insani yardım amaçlı Atlas ve Hint Okyanuslarında denizcilik faaliyetlerinde bulundu. Bu dönemde Akdeniz dışında yapılan önemli denizcilik faaliyetlerinden biri "Hint Deniz Seferleri"dir (1538-1553). Hint Deniz Seferlerinin başlamasında Coğrafi Keşifler sonucu Portekizlilerin, Hindistan'daki Müslümanlara baskı yapmaya başlaması ve Müslüman tüccarlara zarar vermeleri etkili oldu. Bu durum karşısında Hindistan'daki Müslüman Gücerat Devleti ve Sumatra'da hüküm süren Açe İslam Sultanlığı Portekizlilerin saldırılarına karşı Osmanlı Devleti'nden yardım istedi. Dönemin padişahı Kanuni Sultan Süleyman, bölgedeki Müslümanlara yardım etmek, Coğrafi Keşifler sebebiyle önemini kaybeden ticaret yollarını canlandırmak ve Portekizlilerin denizlerdeki hâkimiyetine son vermek amacıyla Hindistan'a dört sefer düzenletti.

Hint Deniz Seferlerinin ilki 1538'de Hadım Süleyman Paşa komutasındaki büyük bir donanmanın Kızıldeniz'e gönderilmesiyle başladı. Bu donanma Aden'i ele geçirerek bölgeyi Portekizlilerin tehdidinden kurtardı. Portekizlilere karşı ikinci Hint Deniz Seferi, Piri Reis (1551); üçüncü Hint Deniz Seferi, Murat Reis (1552) tarafından gerçekleştirildi. Ancak bu seferler başarısızlıkla sonuçlandı.

Dördüncü Hint Deniz Seferi, Seydi Ali Reis tarafından yönetildi (1553). Seydi Ali Reis, donanmaya hâkim olduktan hemen sonra Portekiz donanması ile karşılaşmıştır. Bu mücadelede bazı gemileri batırılan Portekiz filosu geceden yararlanarak kaçmıştır. Seydi Ali Reis, Portekizlilerle bir süre sonra yeniden savaşmış fakat iki donanma birbirine üstünlük sağlayamamıştır. Şiddetli fırtınalar Seydi Ali Reis komutasındaki Osmanlı donanmasını Hindistan'a kadar sürüklemiştir.

Hint Deniz Seferleri sonucunda Aden, Eritre, Yemen ve Habeşistan'ın bir kısmı Osmanlı egemenliğine girmiştir. Ancak bu deniz seferlerinden istenilen netice elde edilememiş ve başarısız olunmuştur. Bu seferlere gereken önemin verilmemesi, Osmanlı gemilerinin okyanus sularına göre yapılmaması, Osmanlı gemicilerinin okyanusla yeni tanışması, Gücerat Sultanlığı'nın gerekli yardımı yapmaması ve Portekizlilerin İslâm coğrafyasından uzaklaştırılamaması gibi nedenlerden dolayı istenilen amaca ulaşılamamıştır.

2 ve 3. soruları "Hint Deniz Seferleri" **metninden yararlanarak yanıtlayınız.**

2. **Hint Deniz Seferlerini İslam dünyası açısından değerlendiriniz.**

SENARYO 2

3. Hint Deniz Seferlerindeki başarısızlığı Osmanlı denizciliği açısından yorumlayınız.

SENARYO 2

Kazanım: 10.5.6. Uyguladığı uzun vadeli stratejinin Osmanlı Devleti'nin dünya gücü haline gelmesindeki rolünü analiz eder.

10.5.7. Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz eder.

4. Osmanlı-Safevi Münasebetleri

Safeviler'in Osmanlı Devleti ile olan münasebetleri II. Bayezid Dönemi'nde başlamıştır. Safevi Devleti'nin kurucusu Şah İsmail, güvenebileceği güçlü bir ordu kurmak istiyordu. Bunun da ancak Anadolu'daki Türkmenlerle olabileceğine inanıyordu. Anadolu'da yaptığı çalışmalar neticesinde Osmanlı topraklarından Safevilere doğru bir göç başlamıştır. II. Bayezid bu göçü önlemeye çalışmıştır. Şah İsmail tüm Horasan'ı ele geçirmiştir. İyice güçlenen Şah İsmail, kendisine rakip olarak Osmanlı Devleti'ni görmeye başlamıştır.

Osmanlı Devleti, Sünni İslam'ı benimserken Safeviler Şiiliği benimsemiştir. İki devlet arasında bu ayrılığın yanında bölgede güç sahibi olma yarışı da bulunmaktadır. Safeviler, Şiilik propagandası ile Anadolu'da taraftar toplamış ve bu taraftarları, Osmanlı Devleti'ne isyan etmeleri için kışkırtmıştır. Bu durum Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Osmanlı-Safevi savaşlarının başlamasına neden olmuştur.

Yavuz Sultan Selim, Safevilerin Anadolu'da yaptığı Şiilik propagandasına karşı birtakım tedbirler almıştır. Avrupa devletleri ile antlaşmalarını yenilediği gibi doğusundaki Müslüman devletlerin desteğini almaya çalışmıştır ayrıca ekonomik tedbirler de almıştır. Anadolu'dan Safevi Devleti'ne doğru giden tüccarlar sıkı denetim altına alınmıştır.

İki devlet arasındaki savaşlar Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde de devam etmiştir. Kanuni Sultan Süleyman'ın düzenlediği seferlerde başarılı olunmasına rağmen İran coğrafyasının zor şartları nedeniyle Safevi Devleti'ne son verilememiştir. İran ile 1555 yılında başlayan barış hâli, iki devlet arasında 1578 yılında başlayan savaş ile sona ermiştir. 1578'de başlayan savaş, 1590 yılına kadar devam etmiştir. XVI. yüzyıldaki Osmanlı-Safevi savaşları 1590 yılında imzalanan Ferhat Paşa Antlaşması ile sona ermiştir.

Metindeki bilgilere göre Osmanlı-Safevi münasebetlerinde belirleyici olan unsurlar nelerdir? Açıklayınız.

SENARYO 2

Kazanım: 10.6.2. Osmanlı Devleti'nde merkezî otoriteyi güçlendirmeye yönelik düzenlemeleri analiz eder.

Türklerde belirgin bir veraset sisteminin olmamasına, Fatih Kanunnamesi ile padişaha kendi öz kardeşini devletin bekası için katletme izninin verilmesine, müsadere sistemine ve şehzadelerin yetiştirilme usulüne kısaca değinilerek bunların Osmanlı devlet yönetimine etkisi vurgulanır.

5. Müsadere Sistemi

Osmanlı Devleti'nde müsadare sistemine son şeklini Fatih Sultan Mehmet vermiştir. Eski bir Türk geleneği olan müsadere, el koymak anlamında kullanılıyordu. Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde ise devlet malını zimmetine geçirenlere ve isyancılara yönelik bir uygulama idi. Fatih Dönemi'nden itibaren müsadere sisteminin kapsamı genişletildi. Yüksek derecede görev yapanların ölümleri hâlinde mallarına el konularak bunların hazineye intikal ettirilmesi sağlandı. Osmanlı tarihinde ilk kez 1453 yılında Veziriazam Çandarlı Halil'in malları müsadere edildi. Bu şekilde kişisel mal, mülk ve servetin veraset yoluyla belirli bir ailenin elinde toplanmasına imkân tanınmadı.

Buna göre Fatih Sultan Mehmet'in müsadere sistemini uygulamasındaki amaçlar neler olabilir? Açıklayınız.